

בזה.

אפשר לבער בו את החמץ כמצותו —
מבערין את הכל חולין ותרומה מלפני
השבת, חוץ ממה שהוא צריך לסעודות
השבת, דברי רבי מאיר.

ובין זה השיאור ובין זה הסידוק, האוכלו
חייב כרת.

והוינן בה: האיך אמרו חכמים [דהיינו רבי
יהודה, שהוא בר פלוגתא של רבי מאיר
בענין שיאור] שאף השיאור בכרת?

וחכמים אומרים: יבערנו בשבת בזמנו,
שהוא בשעה שישית של ערב פסח, ואין
צריך לבערו קודם השבת, שהרי אפשר
שימצאו לו אוכלין עד זמן איסורו.

והאנן תנן: שיאור ישרף, והאוכלו לשיאור
שנהיו בו סדקים כקרני חגבים פטור מכרת,
ואינו אפילו בלאו — דברי רבי יהודה. ואיך
אומר רבי יהודה בברייתא
שהאוכל משיאור [של סדקים כקרני חגבים]
חייב כרת?

רבי אליעזר בר צדוק אומר: חמץ של
תרומה יבער מלפני השבת, לפי שאין
אוכליה מרובים. שהרי אינה מותרת אלא
לכהנים. ואף אסור להאכילה לבהמת זרים,
אלא לבהמת כהנים בלבד.

ומשונינן: אימא, סיפא של הברייתא אינה
דברי חכמים אלא דברי רבי מאיר.

אבל חולין מבערן בשבת בזמנן, שיכול
למצוא להם הרבה אנשים שיאכלום.

והכי קאמר: לרבי מאיר, בין בצק זה שהוא
כקרני חגבים ובין בצק זה שנתערבו סדקיו,
שניהם חמץ גמור הם, ולכן, האוכלו חייב
כרת.

גמרא:

ומביאה הגמרא ראייה ממעשה, שהלכה
למעשה כחכמים שאין צורך לבער לפני
השבת אלא אפשר לבער בשבת עצמה על
ידי אכילת החמץ.⁽¹⁾

ואין שיאור לפי רבי מאיר אלא בצק
שהכסיפו פניו אבל אין בו כלל סדקים.

אמר רבא: מאי טעמא דרבי מאיר, שאפילו
בסדקים דקים הוא נחשב חמץ גמור? —

תניא: רבי אליעזר בר צדוק אומר: פעם
אחת שבת אבא ביבנה. וחל ארבעה עשר
בניסן להיות בשבת. ובא זונין, שהיה
ממונה של רבן גמליאל, ואמר: הגיע עת
לבער את החמץ!

משום שאין לך כל סדק וסדק מלמעלה, שאין
לו כמה סדקים מלמטה. ואף שעל פניו אין
נראים בו אלא סדקים דקים כקרני חגבים,
בתוכו כבר נתערבו הסדקים זה בזה.

מתניתין: מט-א

ואלכתי אחר אבא, וביערנו את החמץ.

ארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת, שאי

ובמנחת ביכורים על התוספתא פרק ג ביאר
שהביעור היה באכילה.

1. עיין בר"ן בסוף פרק ראשון שכתב שהלכה
שמבערים בשבת מכה המעשה שבברייתא זו.

שיוכל בחג לילך מאותו מקום אלפיים אמה לכל צד, כדין תחום שבת] — אם עושה כן לצורך שביתת הרשות [כלומר, אם מטרתו היא כדי שיוכל ללכת בחג לדבר הרשות], יחזור מיד לביתו, ויבער. ואפילו אם לא יספיק אחר כך לחזור למקום ההוא.

אבל אם הוא רוצה לקנות שם שביתה כדי שיוכל ללכת בחג לדבר מצוה, כגון לבית האבל או לבית המשתה, דינו כהולך לשחוט את פסחו. שאם לא יספיק לחזור לביתו ולבער וגם לחזור ולקנות שביתה במקום ההוא, לא יחזור לביתו, אלא יבטל בלבו.

וכן דינו של מי שיצא מירושלים, ונזכר שיש בידו בשר קדש עמו בדרך. שמשיצא מחוץ לחומת העיר, נפסל הבשר בפסול יוצא [לפי שמחיצות קדשים קלים הן חומות ירושלים, וקדשים שיצאו חוץ למחיצתן נפסלו].

וקדשים פסולים נשרפים בתוך מחיצתם. כדרשינן לעיל מ"ב קודש באש תשרף", שבמקום אכילתו שם תהיה שריפתו. קדשי קדשים שנאכלים בעזרה, שריפתם בעזרה. וקדשים קלים שנאכלים בכל ירושלים, נשרפים אף בירושלים.

והיוצא מירושלים ובשר קודש פסול עמו — אם כבר עבר את צופים [כפר שממנו נראה בית המקדש], שורפו במקומו, שלא הטריחוהו לחזור ממרחק כזה.

ואם לאו, אלא עדיין לא הגיע לצופים — חוזר לירושלים ושורפו לפני הבירה מעצי המערבה, ששם היה מקום שריפת הקדשים.

ועד כמה יהיה שיעור בשר הקודש ושיעור

ומשמע שרק בשבת הגיע עת ביעור החמץ, ולא בערב שבת. כי אם צריך לבער את הכל מערב שבת, חוץ מסעודות השבת, וכבר אכלו סעודת שבת, לא היה לו לממונה של רבן גמליאל להכריז ש"הגיע עת לבער את החמץ".

מתניתין:

ההולך ב"ד בניסן לשחוט את פסחו, או למול את בנו, או לאכול סעודת אירוסין בבית המיז. ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו שעדיין לא ביערו.

אם הוא יכול לחזור לביתו ולבערו ואחר כך לחזור למצותו — יחזור ויבער, ואחר כך יחזור לקיים את מצותו.

ואם לאו, אלא אם יחזור ויבער יפסיד את מצותו, לא יחזור לביתו לבער את החמץ, אלא הוא מבטלו בלבו.

שהרי מן התורה די בביטול ואינו חייב בביעור אלא מדרבנן. ובמקום מצוה עוברת לא חייבו אותו, אלא העמידוהו על דינו מדאורייתא.

ההולך ב"ד ניסן להציל את ישראל הנרדפין מן הנכריים, או להצילם מן הנחר, או מן הלפטיין, או מן הדליקה, או מן המפולת, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו — לא יחזור כדי לבערו. ואפילו אם יש לו שהות לאחר מכן לחזור ולהציל. אלא יבטל את החמץ בלבו, ודין!

ואם הלך בערב פסח כדי להגיע למקום מסוים קודם כניסת החג, ולשבות בו [כדי

הא דתניא "יחזור מיד" — רבי יהודה היא, הסובר שסעודת אירוסין אינה מצוה. הילכך, אינה דוחה תקנת חכמים דביעור.

והא דתנן "מבטלו בלבו" — רבי יוסי היא. הסובר שסעודת מצוה היא. ובמקום מצוה די בביטול דאורייתא.

וכדתניא: סעודת אירוסין — הרי היא סעודת רשות. דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר: סעודת מצוה היא.

ומוסיפה הגמרא: **והשתא, דאמר רב חסדא:** מחלוקת זו אינה אלא **בסעודה שניה**. שכן דרך החתנים, שלאחר סעודת האירוסין הראשונה, הם חוזרים ומשגרים סבלונות [מתנות] לכלה, וסועדים שם שוב. ועל סעודה זו אמר רבי יהודה שהיא רשות.

אבל בסעודה הראשונה של האירוסין, לדברי הכל היא סעודת מצוה. אפילו תימא **הא והא רבי יהודה ולא קשיא** אם כן, לא קשיא כלל ממתניתין על הברייתא.

משום דהא דתנן "מבטלו בלבו" איירי בהולך לסעודה ראשונה.

והא דתניא "יחזור מיד", איירי בהולך לסעודה שניה.

תניא: אמר רבי יהודה: אני לא שמעתי **שתהא חשובה סעודת מצוה, אלא סעודת אירוסין. אבל לא סעודת סבלונות, שהיא סעודה שניה.**

אמר לו רבי יוסי: **אני שמעתי, כי בין**

החמץ שבגללם הן חוזרין לירושלים או לבתיהם, כדי לשורפם? —

רבי מאיר אומר: זה וזה [בשר קודש וחמץ] — שיעורו בכביצה. אבל בפחות מכך אינו חוזר לירושלים. אלא שורפו במקומו. וכן בחמץ, אין צריך לחזור בשביל פחות מכביצה, אלא מבטלו בלבו.

רבי יהודה אומר: זה וזה [בשר קודש וחמץ] — אף בכזית מהם הוא חוזר כדי לשורפם.

וחכמים אומרים: בשר קודש, חוזר לירושלים כדי לשורפו אף בכזית ממנו. אבל על החמץ אינו חוזר לביתו לשורפו, אלא אם כן יש בו בכביצה.

גמרא:

שנינו במשנתנו: ההולך לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו, אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו, יחזור ויבער. ואם לאו, מבטלו בלבו.

ורמינהו מהא דתניא: ההולך לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו, או לשבות שביתת הרשות, ונזכר שיש לו חמץ בביתו — יחזור לביתו מיד כדי לבער. ואפילו אם לא יספיק לחזור לסעודה.

ואילו במתניתין תנן שההולך לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו אינו חוזר אם אין לו שהות לעשות את שניהם, אלא "מבטלו בלבו".

אמר רבי יוחנן: **לא קשיא.**

הרוצה שיתעשר, ידבק בזרעו של אהרן, וישא כהנת.

ואם הוא תלמיד חכם — כל שכן, שתורה שלו וכהונה שלה מעשרתן [מעשירה אותם].

ומשנינן: לא קשיא.

הא דקאמר שהוא מתעשר, איירי בתלמיד חכם שנשא כהנת.

והא דתניא "מביאתו לידי עניות", איירי בעם הארץ שנשא כהנת, שגנאי הוא לאהרון בכך, ומשום כן הוא נענש.⁽²⁾

רבי יהושע נסיב [נשא] כהנתא, וחלש [חלה].

אמר: לא ניהא ליה לאהרן דאני אדבק בזרעיה. ולא ניהא ליה דהוה ליה התנא כי אנא [חתן כמוני].

רבי אידי בר אבין נסיב כהנתא. נפקו מוניה תרי בני סמיכי [מוסמכים להוראה]. והם: רב ששת בריה דרב אידי, ורב יהושע בריה דרב אידי.

אמר רב פפא: אי לא נסיבנא כהנתא — לא איעתרי [לא הייתי מתעשר]. שהרי תלמיד חכם שדבק בזרעו של אהרן מתעשר, כאמור לעיל.

אמר רב כהנא: משום שנשאתי כהנת, גליתי מבבל לארץ ישראל. דאי לא נסיבתא כהנתא, לא גלאי.

סעודת אירוסין, ובין סעודת סבלונות — סעודות מצוה הן!

תניא: רבי שמעון אומר: כל סעודה שאינה סעודה של מצוה, אין תלמיד חכם רשאי להנות ממנה.

והוינן בה: כגון מאי היא סעודה שאינה של מצוה?

אמר רבי יוחנן: כגון סעודת אירוסין של בת כהן לישראל, שאין בה מצוה. לפי שהיא צריכה לינשא לכהן, ולא לפגום את ייחוסה.

וכן סעודת אירוסין של בת תלמיד חכם לעם הארץ, שאין בה מצוה, לפי שאין לו להשיא את בתו לעם הארץ.

דאמר רבי יוחנן: בת כהן שנישאת לישראל, אין זיווגן עולה יפה.

והוינן בה: מאי היא? כלומר, מה יהיה סופם שלא יעלה זיווגם יפה?

אמר רב חפרא: או שהוא מת קודם זמנו והיא נעשית אלמנה. או שנעשית גרושה. או שלא יהיה לא זרע. כדכתיב "ובת כהן כי תהיה לאיש זר". וסמך ליה "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה, וזרע אין לה".

במתניתא תנא: בת כהן שנישאת לישראל — או שהיא תמות קודם זמנה והוא קובר, או שהוא ימות והיא קוברתו, או שהיא מביאתו לידי עניות.

ומקשינן: איני, והא אמר רבי יוחנן איפכא:

הארץ, וכן שכן בתלמיד חכם. ומשנינן, דדוקא בתלמיד חכם הוא. מהרש"א.

2. ואף המקשן ידע דאיירי רבי יוחנן בתלמיד חכם. דהא קאמר "כל שכן שתורה וכהונה מעשרתן". אלא סליק אדעתיה, דהוא הדין בעם

וגורם שם רע לו ולבניו ולבני בניו, עד סוף כל הדורות.

והוינן בה: מאי היא "שם רע" שגורם לבניו?

אמר אביי: משום דקרו ליה לבנו "בר מהים תנורי"! כלומר, בנו של זה שמחמם את התנור תמיד כדי לבשל את סעודותיו.

רבא אמר: קרו ליה לבנו "בר מרקיד בי כובי"! כלומר, בנו של ליצן הרוקד בחנויות היין. שבשכר ריקודו משקים אותו יין בחנם.

רב פפא אמר: קרו ליה לבנו "בר מלחיד פינכי" [מלקק קערות].

רב שמעיה אמר: קרו ליה לבנו "בר מד רבע" [מקפל ורובץ]. שכן דרך השיכורים, שאינם מספיקים ללכת לביתם ולשכב על מטתם. אלא מקפלים את לבושם וישנים עליו.

תנו רבנן: לעולם ימכור אדם את כל מה שיש לו, וישא בת תלמיד חכם. משום שאף אם לבסוף הוא מת או גולה מביתו, מובטח לו שיהיו בניו תלמידי חכמים, שהרי יגדלו על ברכי אבי אמם התלמיד חכם.

ואל ישא בת עם הארץ. משום שאם לבסוף הוא מת או גולה מביתו, יהיו בניו עמי הארץ, שהרי יגדלו אצל סבם העם הארץ.

תנו רבנן: לעולם ימכור אדם את כל מה שיש לו, וישא בת תלמיד חכם.

אמרו ליה: והא למקום תורה גלית, ואין בזה עונש כלל.

אמר להו: לא גלאי כדגלי אינשי, כשאר התלמידים הגולים מביתם לתלמוד תורה. שהם גולים מרצונם. ואילו אני, משום שנשאתי כהנת, גליתי בעל כרחי, מפני אימת המלכות.⁽³⁾

אמר רבי יצחק: כל הנהנה מסעודת הרשות [שאינה סעודת מצוה], לבסוף הוא גולה. שנאמר "ואוכלים כרים מצאן, ועגלים מתוך מרבק".

וכתיב בתריה "לכן יגלו עתה בראש גולים".

תנו רבנן: כל תלמיד חכם המרבה בסעודתו בכל מקום, לבסוף הוא מחריב את ביתו, ומאלמן את אשתו, ומייתם את גוזליו [ילדין].⁽⁴⁾

ולפי שצרכיו מרובים, ואינם מצויים בידו, הרי הוא גולה מביתו לבקש אחר פרנסתו, ואשתו כאלמנה חיה, ובניו כיתומים חיים.

וכן תלמודו משתכח ממנו. שמתוך שמרבה בסעודה, אין לו פנאי לחזור על תלמודו.

ומחלוקות רבות באות עליו משום ששכח את תלמודו. וכן משום שנוטל מהמוכרים בהקפה את צרכי סעודותיו, וחובותיו מרובים.

ודבריו אינם נשמעים.

ומחלל שם שמים, ושם רבו, ושם אביו.

4. שמתוך שהוא רגיל בסעודה בבתי אחרים, בסופו הוא מבקש להתענג אף בביתו. ועל ידי

3. ואף שודאי היה תלמיד חכם, והיה מותר לו לישא כהנת, מכל מקום, מתוך ענוותנותו לא החזיק עצמו לתלמיד חכם. מהרש"א.

תניא: רבי אומר: עם הארץ — אסור לו לאכול בשר. לפי שנאמר "זאת תורת הבהמה והעוף".

מדכתיב "תורת" לפני ה"בהמה והעוף", שמע מינה: רק כל העוסק בתורה, מותר לו לאכול בשר בהמה ועוף.

וכל מי שאינו עוסק בתורה, אסור לו לאכול בשר בהמה ועוף.

אמר רבי אלעזר: עם הארץ — מותר לנחרו [לשסעו מנחיריו] ביום הכיפורים שחל להיות בשבת.⁽¹⁾

אמרו לו תלמידיו: רבי, אמור "מותר לשוחטו". ולמה אמרת "לנחרו"?

אמר להם: נחירה דוקא אמרתי. לפי שהיא מיתה יותר מגונה.

שהרי זה השוחטה, טעון ברכה. וכיון שמברכים על השחיטה היא מיתה יותר מכובדת.

ואילו זה, הנחרה, אין טעון ברכה. וכמו כן עם הארץ ראוי למות במיתה מגונה כנחירה.

אמר רבי אלעזר: עם הארץ — אסור להתלוות עמו בדרך.

שהרי נאמר על התורה "כי היא חייך ואורך ימיך". נמצא, שמי שאינו עוסק בתורה, מסכן את חייו.

וכן ימכור מה שיש לו כדי שישא את בתו לתלמיד חכם. לפי שנישואי בת תלמיד חכם לתלמיד חכם, הם משל להרכבת ענבי הגפן בענבי הגפן, שהוא דבר נאה ומתקבל.⁽⁵⁾

ולא ישא תלמיד חכם בת עם הארץ. משום שנישואי תלמיד חכם ובת עם הארץ, הם משל להרכבת ענבי הגפן בענבי הסנה, שהם דבר כעור ואינו מתקבל.

תנו רבנן: לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו, וישא בת תלמיד חכם.

לא מצא בת תלמיד חכם, ישא בת גדולי הדור, אנשי מעשה וצדיקים.

לא מצא בת גדולי הדור, ישא בת ראשי כנסיות.

לא מצא בת ראשי כנסיות, ישא בת גבאי צדקה, שמינויים מוכיח שהם טובים ונאמנים.

לא מצא בת גבאי צדקה, ישא בת מלמדי תינוקות.

וכלבד שלא ישא בת עמי הארץ. מפני שהן שקין, ונשותיהן שרין, שאינן זהירות במצוות.

ועל בנותיהן הוא אומר: "ארור שוכב עם כל בהמה", שהן דומות לבהמה, שאין להם לב להבין, כמותה.

1. המדובר בעם הארץ שהוא כופר להכעיס, וחשוד על שפיקות דמים. לפיכך מותר להורגו, ואף תוך כדי חילול שבת ויום כיפור. משום פיקוח נפש. תוספות.

זה מתכלה ממונו, והוא צריך למכור את כלי ביתו. מהרש"א.

5. שהוא דבר נראה לכשעצמו. וגם מתקבל שיצא ממנו זרע כשר. מהרש"א.